

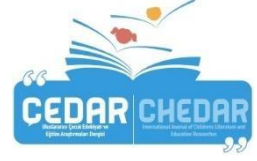

Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

Cilt: 7, Sayı:1, 2024, Sayfa: 27- 43

International Journal of Children's Literature and
Education Researches

Volume: 7, Number:1, 2024, Page: 27- 43

Okul Öncesi Çocuk Kitaplarında Karanlık Korkusunun Ele Alınış Biçimlerinin İncelenmesi

Ayşenur BALCIOĞLU ARAS*
Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye
Geliş Tarihi / Submitted: 27/ 08/2023

Güzin Yasemin TUNÇAY**
Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye
Kabul Tarihi / Accepted: 22 / 05 /2024

Özet: Bu çalışma okul öncesi çocuk kitaplarında karanlık korkusunun ele alınış biçimlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmada kullanılacak kitaplar on okul öncesi öğretmen ile iletişime geçilerek sınıflarında çocuklar ile en çok kullandıkları on kitap olarak belirlenmiştir. Verilerin toplanması amacıyla beş adet soru oluşturulmuştur. Belirlenen on kitap üzerinden bu beş soruya ilişkin her kitap için cevaplar aranmıştır. Araştırma kapsamında elde edilecek verilerde doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda; okul öncesi çocuk kitaplarında karanlık korkusunun ele alınış biçimlerinin incelendiği çalışmada karanlık korkusu unsurunu çoğunluklu olarak odaya vuran görüntü ve sesler oluşturduğu görülmüştür. Bu görüntülerin bir canavar ve deve benzetildiğine yönelik düşüncelere ulaşılmıştır. Karanlık korkusunun hangi durum ve ortamlarda ortaya çıktığı incelendiğinde ise dışardan gelen seslerin çöp kamyonunun, taşıtların, rüzgârın ve gök gürültüsünün sesi olabileceği, odalarına yansıyan görüntülerin dışarıdaki ağaçların görüntüsü olduğu gibi ifadeler rastlanmıştır. Kitapların çoğunluğunda karanlık korkusunu aşmak için geliştirilen kelime, terim ve durumlar kitabın ana karakteri üzerinde olumlu yönde bir etki oluşturmuştur. Kitaplardaki korkuya karşı geliştirilen tutuma bakıldığında ise kitapların yarısından fazlasındaki tutum uygun bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler:Karanlık korkusu, çocuk kitapları, korku, karanlık

Abstract: This study was conducted to examine the ways in which fear of the dark is handled in preschool children's books. The research is a qualitative research. Ten preschool teachers were contacted and the books to be used in the study were determined as the ten books they use most with children in their classrooms. Five questions were formed to collect the data. Answers were sought for each book regarding these five questions on the determined ten books. The data to be obtained within the scope of the research were examined using the document analysis method. As a result of the research; In the study, in which the ways of dealing with fear of the dark in preschool children's books were examined, it was seen that the fear of the dark element mostly consisted of images and sounds that hit the room. It has been reached that these images are likened to a monster and a camel. When examining the situations and environments in which fear of the dark arises, statements such as the sounds of garbage trucks, vehicles, wind and thunder may be the sounds of the outside, and the images reflected in their rooms are the images of the trees outside. In the majority of the books, the words, terms and situations developed to overcome the fear of the dark had a positive effect on the main character of the book. Considering the attitude developed against fear in the books, the attitude in more than half of the books was found appropriate.

Keywords: Fear of the Dark, Children's Books, Fear, Dark

*Yüksek Lisans Öğrencisi, 0000-0001-6012-6252, aysenurbalcioglu87@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, ORCID 0000-0003-4872-1096, gyasemintuncay@gmail.com

Giriş

Birey, hayatı boyunca korku duygusunu zaman zaman yaşar. Erişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da korku görülmesi normaldir fakat çocukların korku kaynakları ve gösterdikleri tepkiler ile yetişkinlerinki farklılık gösterebilir. İnsan binlerce yıldır çeşitli korkular yaşar ve bu yaşamımızın bir parçasıdır. Doğumdan ölüme kadar hayatın akışı içerisinde her insan korkuyu deneyimler. Korku ve kaygı çağlar boyunca insanların en önemli sorunları arasında yer almıştır. Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirttiği gibi güvenlik ihtiyacı en temel ihtiyaçlardan biridir. İnsanlar kendilerini güvende hissetmek ister. Dolayısıyla, kendilerine yabancı olan ve bilinmeyen şeylerden korkarlar (Şahin, 2019).

Korku, içinde bulunduğumuz duruma değil, bu durum için geliştirdiğimiz düşüncelerimize verdiğimiz bir reaksiyondur. Bu nedenle, korkuyu yenmek için kontrolün bizde olduğunu fark edip korku hissi uyandıran düşünce tarzımızın doğruluğunu sorgulamamız gerekir. Bu sorgulama sonucu korktuğumuz ortamla yüzleşip korkumuzu yenebilirsek bu bize hem yeni beceriler kazandıracak hem de kendimize olan güvenimizi arttırarak mücadeleci bir kişilik geliştirmemize önemli katkılar sağlayacaktır (Gençöz, 1998). İstanbul Rehberlik Derneği (2021)'e göre her birey hayatı boyunca korku duygusunu zaman zaman yaşar. Burada önemli olan korkunun ne derecede yaşandığıdır. Erişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da korku görülmesi normaldir fakat çocukların korku kaynakları ve gösterdikleri tepkiler ile yetişkinlerinki farklılık gösterebilir.

Çocukluk yıllarında fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimin temelleri atılmakla birlikte, çocuk çevresini tanımaya, anlamaya ve olaylara karşı bakış açısı geliştirmeye ve olayları yorumlamaya çalışır. Bu süreç içerisinde korku da şekillenir. Çocukluk korkuları ile bilmemiz gereken, korkunun çocuğun gelişiminin bir parçası olduğudur. Çocukluk korkularıyla ilgili dikkat etmemiz gereken diğer bir nokta; öncelikle çocuğumuzun gelişim dönemine göre korkularının oluşması ve zamanla kaybolmasıdır. Gelişimsel korkuları gelişim evrelerine göre şu şekilde sıralayabiliriz (İstanbul Rehberlik Derneği, 2021).

6- 18 Ay: Bebekler 8. ay ile birlikte artık annelerinin yüzünü yabancılardan ayırabilmektedir. Bu yüzden yabancı korkusu dediğimiz yabancı bir kişi ile fiziksel temas geçtiklerinde veya yabancı birini gördüklerinde tepki gösterebilirler. 18 aya kadar bu korkuların yenilmesi beklenir. Ayrıca 14 ay itibari ile çocuklar dış dünyayı daha iyi algılamakta ve gözlemleyerek tanımaya çalışmaktadır. Bu nedenle yabancı oldukları durum veya nesnelere karşı da korkular geliştirebilirler (örneğin, yüksek ses, şimşek çakması, hayvan korkuları).

2 Yaş: 2 yaşından itibaren hayal kurma yeteneği ile birlikte çocuklar gerçek dünya ile hayalleri karıştırabilirler. Çocuk gece gördüğü bir kâbusu gerçek zannedebilir. Duyduğu hikâyedeki bir cadı onu yakalamaya gelebilir veya yatağının altındaki canavar her an geceleyin onu yiyebilir, yatağın altına çekebilir. Çocuk hayal ürünü olan korkuların gerçek olduğunu düşünüp korkabilir. Karanlık korkuları bu yaş ile başlayıp 6 yaşa kadar devam edebilir.

3-4 Yaş: Çocukta yuvaya başlama ile birlikte ayrılma korkusu görülebilir. Burada çocuğun zor ayrılması ve çok kolay, hiç umursamadan annesinden ayrılması normal olmayan durumlardır. Aslında burada önemli olan nokta, bakım verenine güvenli bağlanan çocuk (annesinin gittiğine üzülen fakat kısa sürede sakinleşen çocuk), 3 yaş itibari ile yuvaya başlamaya hazırdır. Çünkü çocuk, 2 yaşına doğru ayrılma korkusunu aşmış olmalıdır. Ayrılma korkusu, okula adaptasyon süresinden uzun sürdüyse bir uzmandan destek almakta fayda vardır. 3-4 yaş grubunda görülen gelişimsel korkular, karanlık, canavar ve hayalet/hayali yaratık korkuları, hayvan korkularıdır.

5-6 Yaş: Gelişmeye devam eden benlik duygusu ile birlikte çocuklar kendi bedenine gelecek zararlardan korkmaya başlayabilir. Kötü insanlardan korkma, fiziksel yaralanma korkuları görülebilir (İstanbul Rehberlik Derneği, 2021).

Geçmişten günümüze kadar korku üzerine çeşitli deneyler ve çalışmalar yapılmıştır. Bu alanda 1920 yılında yapılan Watson ve asistanı Rosalie Rayner'in "Küçük Albert Deneyi" adını verdikleri deneyi örnek verebiliriz.

Deneyde 9 aylık bir bebek olan Albert'in belli nesnelere olan tepkilerini ölçtüler ve koşullanma yoluyla Albert'in belli nesnelere karşı korku duymasını sağladılar. İlk aşamada, Albert'e beyaz bir fare,

bir tavşan, bir maymun, yanan kâğıt parçaları ve çeşitli maskeler gösterildi. Albert bebek gösterilen bu nesnelere hiçbir heyecan duymadan, korkusuz bir şekilde yanıt verdi. Fakat Albert, kafasının arkasında çelik çubuğa çekiçle vurulduğunda korkup birden ağlamaya başlıyordu. Albert bebek henüz 11 aylık iken aynı şekilde beyaz bir fare gösterildi ve saniyeler sonra çelik bir çubuğa çekiçle vuruldu. Sesi duyan Albert her seferinde birden ağlamaya başlıyordu. Deney birkaç gün devam etti. Daha sonra çekiç sesi olmadan fare gösterildiğinde, Albert birden ağlamaya başlıyor ve sürünerek uzaklaşmaya kalkışıyordu. Bu deneyde klasik koşullanmayla gürültü ve fare birlikte deneğe verilerek fareye karşı korku duygusu oluşturulmuştur. Bu deney sonucunda Watson, korkunun öğrenme sonucunda oluştuğunu ve aynı şekilde yok edilebileceğini göstermiştir (Psikonot, 2021).

Ay Solmaz (2017) tarafından yapılan araştırmada korkusu olan ve olmayan 3-6 yaş arası çocukların anne ve baba tutumlarının ve anne babalarının kaygısının çocuklarının korkularına olan etkisi incelenmiştir. Çocukların korkularının dağılımları incelendiğinde ise; bu yaş grubundaki çocukların anne babaları çocuk korkularını; karanlık korkusu, yalnızlık korkusu, sosyal yaşantılar korkusu, hayali karakterler korkusu, yalnız bir şey yapmak korkusu, hayvan korkusu ve diğer korkular olarak ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda; demokratik ve otoriter tutumların, sosyoekonomik düzey ile eğitim düzeyi ve anne baba çocukluk korkularının çocukların korkularını yordadığı bulunmuştur. Ebeveynlerin durumluk ve sürekli kaygıları ile çocukların korkuları arasında bir ilişki bulunmamıştır, sonucuna ulaşılmıştır. Muris ve Arkadaşları (2001) tarafından 4-12 yaş arasındaki çocuklarla yapılan çalışmada en yaygın korkuların; davetsiz misafirler ve ardından hayali yaratıklardan korkma, korkutucu rüyalar ve çevresel tehditler (Karanlık, gök gürültüsü, fırtına vb.), hayvanlar ve korkutucu düşünceler olarak devam ettiğini belirtmektedir.

Oğuz (2019) tarafından yapılan “Okul öncesi dönemdeki çocukların korkuları ve nedenleri” çalışmasının sonucunda; anaokuluna devam eden çocukların korkuları dört tema (hayvanlar, insanlar, olağanüstü varlıklar ve diğer) altında toplanmıştır. Hayvanlar temasına ait korkuların çocukların yaşamlarında daha yoğun korku unsuru olduğu belirlenmiştir. Hayvanlara ilişkin korkular, hayvan türüne özgü davranışlardan kaynaklanmaktadır. Çocukların hayvanlara karşı korkuları ebeveyn davranışlarından ve telkinlerinden kaynaklanabilir. Ya da hayvanlarla belirli ortamlarda bir arada olan çocukların hayvanlarla kötü ve olumsuz yaşantıları, çocukların hayvanlara karşı korku geliştirmesine neden olabilir. Diğer ana temasında yer alan korkulara ilişkin alt temaların gerçek yaşantıya dayalı olduğu ve çocuğun içinde bulunduğu çevrede günlük yaşamını sürdürürken karşılaşılabileceği alt temalar (asansör bozulması, elektrik çarpması, deniz, şakalar, yüksekten düşmek vs.) olduğu belirlenmiştir. Bu yaşantıların hepsi olumsuzdur ve çocuklar tarafından korku nedeni olarak gösterilmiştir. Buradan yola çıkarak çocukların korku nedeni olarak gösterdikleri nedenlerin çoğunun ani uyarıcı karşısında geliştiği söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir: Medyanın çocuk açısından denetimi, medya denetçileri tarafından özenle dikkate alınmalıdır. Medya denetçileri, şiddet-korku unsuru içeren çizgi film, oyun, film, animasyon gibi çocuğu doğrudan etkisi altına alan programları tamamen ekranlardan kaldırmalıdır. Aileler, çocuğun medya ile ilişkisini takip ederek korku niteliği taşıyan çizgi filmlerden, oyunlardan çocukları uzak tutmalıdır. Okullarda öğretmenler, çocukların akran baskısı yaşayarak akranına karşı korku geliştirmemesi için çocuklar arasında etkili iletişime yönelik çalışmalar yapabilirler. Baba figürü evde korku unsuru olarak kabul edilirken; babanın anne ile kavga etmesi bunun nedeni olarak gösterilmiştir. Öğretmenler, okullarda anne-baba iletişimini olumlu yönde destekleyen aile eğitimi etkinlikleri yapabilirler. Anne, babalar ve öğretmenler korkutmayı bir disiplin ve eğitim aracı olarak kullanmaktan kaçınmalıdırlar (Oğuz, 2019).

Araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda çocuğa hayatının birçok alanında korkunun işlenmemesi gerektiğine, çocuğun çevresindeki ebeveyn, öğretmen ve sosyal çevresindeki bireylerin de buna dikkat etmesi gerekmektedir. Korku ve korkutmak, çocuğa istenen davranışı sergilemesi için bir araç olarak kullanılmamalıdır.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Araştırmanın amacı; okul öncesi çocuk kitaplarında karanlık korkusunun ele alınış biçimlerinin incelenmesidir. Bu doğrultuda araştırmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- ♣ Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan materyal ve durumlar nelerdir?
- ♣ Kitapta karanlık korkusu hangi durum ve ortamlarda ortaya çıkıyor?
- ♣ Kitapta karanlık korkusunu aşmak için hangi kelime, terim ve durumlar yer almaktadır?
- ♣ Kitabın sonucunda karanlık korkusuna yönelik nasıl bir tutum gelişmektedir?
- ♣ Kitapta korkuya karşı geliştirilen tutum doğru mudur?

Araştırma Problemleri

Belirlenen on okul öncesi çocuk kitabındaki karanlık korkusunun ele alınış biçimleri nelerdir?

Sınırlılıklar

Araştırma belirlenen on adet karanlık korkusunu ele almış okul öncesi kitap üzerinde çalışılıp tamamlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Türü

Yapılan çalışmada okul öncesi çocuk kitaplarında karanlık korkusunun ele alınış biçimleri incelendiği için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler üzerine doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Veri Kaynakları

Araştırmada veri kaynağı olarak belirlenen kitaplar kullanılmıştır. Verilerin toplaması sürecinde literatür taraması yapılarak veriler toplanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Kitapların incelenmesinde beş soru hazırlanmıştır. Bu sorular;

- ♣ Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan materyal ve durumlar nelerdir?
- ♣ Kitapta karanlık korkusu hangi durum ve ortamlarda ortaya çıkıyor?
- ♣ Kitapta karanlık korkusunu aşmak için hangi kelime, terim ve durumlar yer almaktadır?
- ♣ Kitabın sonucunda karanlık korkusuna yönelik nasıl bir tutum gelişmektedir?
- ♣ Kitapta korkuya karşı geliştirilen tutum doğru mudur?

Süreç içinde hazırlanan beş soru için uzman görüş formu hazırlanmıştır. Hazırlanan form ile ilgili olarak farklı üniversitelerde çocuk gelişimi bölümünde çalışan yedi uzmandan görüş alınmıştır. Görüş alınan uzmanların, uzmanlık alanları oyun, erken okuryazarlık, erken müdahale programları, özel gereksinimli çocukların gelişimi ve dil gelişimi üzerinedir. Görüşler kapsamında belirlenen beş soruya on kitap üzerinden cevap aranarak araştırma ilerletilecektir.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından çalışma grubunu oluşturan 10 kitabın karanlık korkusunun ele alınış biçimlerinin incelenmesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan bir veri toplama formu kullanılmıştır. Veri toplama formunda hazırlanan beş soru için on kitaptan her birine sırayla beş açık uçlu soru sorularak yanıtlar aranmıştır. Beş açık uçlu sorudan oluşan veri toplama formu (EK) ile okul öncesi on kitap, karanlık korkusunu ele alış yönleri ile genel olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda veriler, 10 okul öncesi çocuk kitabının bütün metinleri incelenerek dikkate alınmıştır. İlk olarak okul öncesi her çocuk kitabı kendi başına ayrı ayrı değerlendirilmiş, ardında çocuk kitaplarından elde edilen veriler kendi içlerinde değerlendirilmiştir.

Hazırlanan sorular dâhilinde on okul öncesi öğretmen ile iletişime geçilerek sınıflarında

çocuklar ile en çok kullandıkları on kitap doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Seçilen on kitap veri toplama formunda hazırlanan beş sorunun her bir kitap için sırayla sorulması şeklinde ele alınmıştır.

Bulgular

Araştırmada elde edilen veriler ışığında ulaşılan bulgular alt problem sırası dikkate alınarak açıklanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Dahil Edilen On Kitap

Kitaplar	Kitap İsimleri
K1	Karanlıktan Korkulmaz Ki
K2	Teo'nun Gece Korkusu Kitabı
K3	Karanlıktan Korkmaz
K4	Cemile Karanlıktan Korkmuyor
K5	Karanlıktan Korkan Köstebek
K6	Tali Karanlıktan Korkmuyor
K7	Karanlıktan Korkan Çocuk
K8	Karanlık
K9	İnci Karanlıktan Korkmuyor
K10	Karanlıktan Korkma

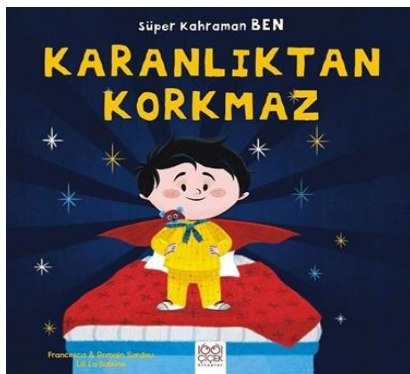
Şekil- 1: Ele Alınan Kitapların Kapakları

K1: Karanlıktan Korkulmaz Ki
(Kaynak: <https://www.bkmkitap.com/karanliktan-korkulmaz-ki>)

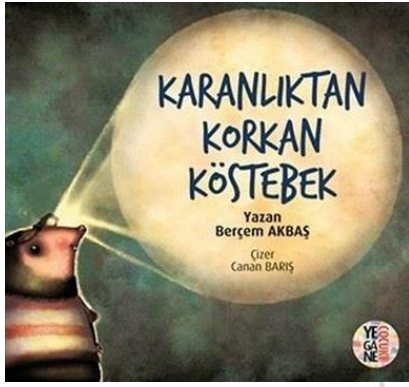
K2: Teo'nun Gece Korkusu Kitabı
(<https://www.kitapyurdu.com/kitap/teonun-gece-korkusu-kitabi/351788.html>)

K3: Karanlıktan Korkmaz
(<https://www.bkmkitap.com/super-kahraman-ben-karanliktan-korkmaz>)

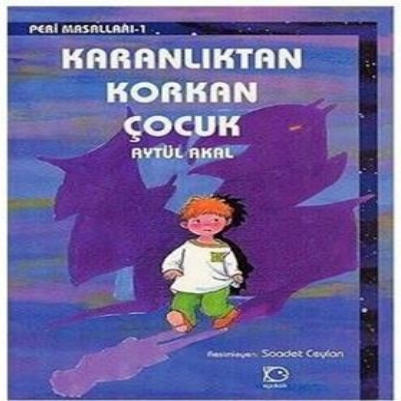
K4: Cemile Karanlıktan Korkmuyor
(<https://www.bkmkitap.com/cemile-karanliktan-korkmuyor>)

K5: Karanlıktan Korkan Köstebek
(<https://www.kitapyurdu.com/kitap/karanliktan-korkan-kostebek/526275.html>)

K6: Tali Karanlıktan Korkmuyor
(<https://www.bkmkitap.com/tali-karanliktan-korkmuyor>)

K7: Karanlıktan Korkan Çocuk
(<https://www.bkmkitap.com/karanliktan-korkan-cocuk>)

K8: Karanlık
(<https://www.kitapyurdu.com/kitap/karanlik/476782.h tml>)

K9: İnci Karanlıktan Korkmuyor
(<https://www.kitapyurdu.com/kitap/inci-karanliktan-korkmuyor-ilk-okuma-kitabim/424452.html>)

K10: Cingöz Karanlıktan Korkuyor
(<https://www.bkmkitap.com/cingoz-karanliktan-korkuyor-277465>)

Birinci Soruya İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan materyal ve durumlar nelerdir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

K1: Minik Kedi Efe odasındaki her şeyi sivri bir karaltı ve tuhaf şekiller olarak görüp tanımlıyor.

K2: Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan olay veya durumlar Teo'nun gece olup uykuya hazırlanması ile yaşadığı korkudur.

K3: Kitaptaki ana karakter için karanlık korkusu unsurunu oluşturan olay veya durumlar odasında tek başına kalmak, odasında duyduğu sesler ve odasının tavanına yansıyan görüntülerdir.

K4: Kitabın ana karakteri Cemile gece uykudan uyanınca odasındaki dolabın üstündeki karartıları bir canavara benzetmektedir, kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan durum Cemile'nin dolabı üstüne yansıyan görüntülerdir.

K5: Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan olay kitabın ana karakteri köstebek Moli'nin etrafındaki nesne materyallerin aynı kalmadığını düşünmesidir.

K6: Kitaptaki ana karakter için korku unsurunu oluşturan durum odasının duvarında gördüğü deve benzediği bir görüntüdür.

K7: Kitaptaki ana karakter için korku unsurunu oluşturan durum karanlık olan ortamlarda bilinmeyen varlıklar, korkunç canavarlar ve kötü şeylerin gizli olduğu düşüncesidir.

K8: Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan olay veya durumlar birden fazla olmakla birlikte kitabın ana karakteri Laszlo karanlık olan her yerden korkuyordur.

K9: Kitaptaki ana karakter İnci için karanlık korkusunu oluşturan durum gece uykudan uyandığında odasının penceresinden içeri vuran ejderhaya benzediği görüntü ve pencerenin dışından içeri gelen “tısstısss” sesleridir.

K10: Kitaptaki ana karakter için korku unsuru; karanlık olduğunda hiçbir şeyi görmemesidir.

“Kitapta karanlık korkusu unsurunu oluşturan materyal ve durumlar nelerdir?” sorusuna cevap arandığında incelenen kitapların dördünde odaya yansıyan görüntüler ve seslerin ön planda olduğu gözlemlenmiştir. İki kitapta korku unsuru karanlık etkisi ile varlıkların şekil değiştirdiği düşüncesi iken diğer iki kitapta karanlıkta ortaya çıktığı sanılan korkutucu ve gizemli canavar düşüncesidir. Son iki kitapta ise karanlığın kendisi başlı başına bir korku unsuru olarak sunulmuştur.

İkinci Soruya İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Kitapta karanlık korkusu hangi durum ve ortamlarda ortaya çıkıyor?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

K1: Minik Kedi Efe yatağında uyumaya çalışırken ay dedenin ortadan kaybolması ile birlikte karanlık korkusu ortaya çıkmaktadır.

K2: Kitapta karanlık korkusu Teo'nun her gece uyku saatine yakın başlamakta, önceki gecelerde odasının tavanında gördüğü canavarlar, korkunç sesler ve kötü rüyalar olarak tanımladığı şeyler aklına geldiğinde baş göstermektedir.

K3: Kitapta karanlık korkusu ana karakterin gök gürültüsü, gölgeler ve sesler ürükütücü olarak yorumladığında ortaya çıkmaktadır.

K4: Kitapta karanlık korkusu ana karakter Cemile'nin gece yarısı aniden uyanması veya ışıkların kapanması ile ortaya çıkan cisimleri korkutucu olarak yorumladığında kendini göstermektedir.

K5: Kitabın ana karakteri köstebek Moli'nin yaşam şekli korku unsurunu ortaya çıkarmaktadır. Yaşamının çoğunu yer altında geçirdiği için karanlıkta kaldığı her zaman korku yaşamaktadır.

K6: Kitaptaki ana karakter Tali uyumak için yatağa yattığında annesi odanın ışığını kapattığı zaman odasının duvarına vuran gölge ile birlikte karanlık korkusu ortaya çıkmaktadır.

K7: Kitapta karanlık korkusu kitabın ana karakteri, karanlıkta kaldığı zamanlarda ortaya

çıkılmaktadır.

K8: Kitapta karanlık korkusu havanın kararmasıyla ya da gündüz bazı mekanların karanlık sayılabilecek kadar gölgede kalmasıyla ortaya çıkmaktadır.

K9: Kitaptaki karanlık korkusu gece karanlıkta İnci'nin uykusundan uyanması ile ortaya çıkmaktadır.

K10: Kitaptaki karanlık korkusu hava kararmaya başladığında ortaya çıkmaktadır.

“Kitapta karanlık korkusu hangi durum ve ortamlarda ortaya çıkıyor?” sorusuna cevap arandığında üç kitabın karakteri için karanlık korkusu odalarına yansıyan canavar ve deve benzettikleri görüntüler, dışarıdan gelen seslerdir. Diğer üç kitapta ise havanın kararması, Ay'ın ortadan kaybolması ve ışık kaynağının yokluğudur. Kitapların iki tanesinde ise ana karakterin uyku hali içerisindeyken birden uykudan uyanması ile ortaya çıkmaktadır. Son iki kitapta ise karanlık sadece havanın kararması ile değil, gündüz kimi yerlerin koyu gölgeler içinde kalmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü Soruya İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Kitapta karanlık korkusunu aşmak için hangi kelime, terim ve durumlar yer almaktadır?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

K1: Minik Kedi Efe korkularını odasında bulunan ışıklı ışın kılıcını fark edip eline almasıyla gidermeye çalışmaktadır.

K2: Teo annesine korkularından söz edince annesi Teo'nun korkularına kaynaklık eden durumlara ilişkin akılcı açıklamalar yapmaktadır. Gölgelemlerin ve seslerin nedenlerini gündelik yaşamdaki olağan varlıklarla- ağaçlar, araçlar, komşular vb- ilişkilendirmektedir.

K3: Kitapta Ben karanlık korkusuyla baş etmek için babası ile iletişime geçip bu korkuları üzerine konuşmaktadır. Babası onu korkutan sesin gök gürültüsü olduğunu açıklamış ve oğlunun rahat uykuya dalması için gece lambasını açık bırakacağını dile getirmiştir. Daha sonra ben karanlık korkusuyla baş etmek için özel güçlere sahip olarak nitelendirdiği pelerini ve ayakkabılarını giyerek karanlık korktuğu durum ve ortamları kendi araştırmaya koyulmuştur. Tavana vuran mavi kafalardan oluşan görüntünün aslında dışarıdan geçen arabaların far ışıkları olduğunu, odasında duyduğu garip sesleri oyuncak sepetindeki uzaktan kumandalı kamyonunun çıkardığını, yan odadan gelen canavar sesinin aslında kardeşine kitap okuyan babasına ait olduğunu anlamıştır.

K4: Kitapta karanlık korkusuyla baş etmek için kitabın ana karakteri Cemile'nin anne ve babası Cemile'nin korkusunun nedenini anlamak için onunla iletişime geçip korkunun nedenini bulmaya çalışmışlardır. Cemile'ye gördüğü canavarı bir kâğıda resmetmesini istemişlerdir. Sonrasında çizilen bu canavarın üzerine mutlu bir surat çizerek durumu eğlenceli bir hale getirmeye çalışmışlardır.

K5: Kitapta karanlık korkusuyla baş etmek için Moli ve dedesi Topo bir oyun oynarlar. Dedesi odanın ışığını kapatmadan evvel Moli'den odadaki her şeyi tek tek incelemesini ister. Sonra ışığı kapatır. Ele le yürüyerek karanlık odada dolaşırlar ve Moli'nin az önce incelediği eşyaları bulmaya çalışırlar. Moli karanlıkta veya aydınlıkta odanın aslında aynı oda olduğunu anlar.

K6: Kitabın ana karakteri Tali odasının duvarındaki gölgeleri dev sanınca annesi fener yardımı ile bir gölge oyunu başlatır. Tali ve annesi, görüntünün dışarıdaki ağacın gölgesi olduğu üzerinde konuşurlar.

K7: Kitaptaki ana karakter ışığı kapatmadan uyuyarak ya da evdeki tüm ışıkları açarak karanlık korkusu ile baş etmeye çalışır.

K8: Kitabın ana karakteri Laszlo karanlığın gündüzleri evinin bodrumunda yaşadığını düşünür ve korkusuyla baş etmek için her sabah bodruma inerek karanlığı selamlar ve böylece karanlığın onu korkutmayacağını düşünür. Fakat bir gece karanlık odasına gelerek Laszlo ile iletişime geçer ve kendini Laszlo'ya tanıtır. Karanlığın aslında her yerde olduğunu söyler. Laszlo'ya bodrumundaki dolabın çekmecesinden bir ampul vererek bunu odasına takmasını ister. Laszlo bu ampülü odasına takar ve artık karanlığın sadece o uyuyunca geldiğini düşünür.

K9: Kitapta karanlık korkusu ana karakter İnci ve babasının karanlıkta korkuya neden olan

durumlar üzerine konuşmalarıyla giderilmeye çalışılır. Baba, karanlıkta İnci'yi korkutan unsurların gerçekte ne olduğunu ona açıklar. Bunu kendi aralarında bir oyuna dönüştürürler.

K10: Kitabın ana karakteri Cingöz ailesi tarafından Cingöz'ün de çok sevdiği biri olan Bilgili Amca'ya giderler. Orada Bilgili Amca kendisinin de küçükken karanlıktan korktuğunu söyler. Cingöz'e odasındaki kutuda duran gözlük ve fenere benzeyen eşyaları kullanmasını, bunları kullanırken de “taka maka” sihirli sözcüklerini kullanmasını ister. Böylece Cingöz karanlıktan korkmayacaktır.

“Kitapta karanlık korkusunu aşmak için hangi kelime, terim ve durumlar yer almaktadır?” sorusuna cevap arandığında kitapların üçünde ebeveynlerin korkuların kaynağına yönelik açıklamalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin; dışardan gelen seslerin çöp kamyonunun, taşıtların, rüzgârın ve gök gürültüsünün sesi olabileceği, odalarına yansıyan görüntülerin dışarıdaki ağaçların görüntüsü olduğu gibi. Kitapların diğer üçünde karanlık korkusunu aşmak için ışıklı ışın kılıcı, süper kahraman pelerini ve ayakkabıları ve ana karaktere sihirli olarak ifade edilen gözlük ve fener verilmiştir. Bir kitapta ebeveyn ana karakter ile bir fener yardımı ile duvarda gölge oyunu oynamıştır. Diğer bir kitapta ise ebeveynler korku duyulan durumu eğlenceli bir hale getirmeye çalışmışlardır. Kitabın birinde ana karakter kendisi için sürekli aydınlık ortamlar oluştururken son kitapta ana karakter korkusuyla yüzleşerek karanlığın sadece uyuyunca gelebileceği düşüncesi gelişmiştir.

Dördüncü Soruya İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Kitabın sonucunda karanlık korkusuna yönelik nasıl bir tutum gelişmektedir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

K1: Kitabın sonunda Minik Kedi Efe odasındaki ışın kılıcının onu karanlıktan koruduğuna yönelik bir düşüncüyü kabullenmiştir. Ve ışın kılıcının onu karanlığa karşı koruyabilecek bir nesne olduğunu düşünmektedir.

K2: Kitabın sonunda karanlık korkusuna yönelik Teo annesi ile konuştuğu gece rahat bir şekilde uykuya dalıp sabah uyanınca rüyasında gördüğü canavarın resmini kâğıda çizmiştir. Annesi odasına geldiğinde ise Teo'nun çizdiği bu canavarın aslında sevimli bir hayvana çevirebilecekleri fikrini sunmuştur. Bunun üzerine resme farklı detaylarda eklemişler, Teo artık karanlıkta kalmaktan korkmadığını dile getirmiştir.

K3: Kitabın sonunda kitabın ana karakteri Ben süper kahraman pelerini ve süper kahraman ayakkabıları ile yaptığı araştırmalarda aslında korktuğu her bir durum ve ortamda bulunan seslerin ve görüntülerin bir nedeninin olduğunu anlamış ve artık ne zaman bir şeyden korksa bunun mutlaka mantıklı bir açıklamasının olacağını anlamıştır.

K4: Kitabın sonunda ana karakter Cemile'nin anne ve babası çocuğun başucuna bir gece lambası koyma, koridorun ışığının açık bırakma kapıyı kapatmama gibi uygulamalar getirmiştir. Böylelikle Cemile artık geceleri uykuya dalmakta güçlük çekmediğini düşünmektedir, fakat ışık kapandığı durumlarda ise korkusu yinelemektedir.

K5: Kitabın sonunda Moli dedesi ile oynadığı oyun sayesinde karanlığın da aslında aydınlık gibi bir şey olduğunu artık eskisi gibi karanlıktan korkmadığını fark etmiştir.

K6: Kitabın ana karakteri Tali'nin annesi Tali'ye birlikte bir gölge oyunu oynayacaklarını söylemiştir. Tali'nin annesi elleriyle bir salyangoz Tali ise kuş yapmıştır. Annesi Tali'ye “Sence yaptığın bu kuş salyangozu yiyebilir mi?” şeklinde bir soru yönelttiğinde Tali bunun gerçek bir kuş değil sadece bir gölge olduğu yanıtını vermiştir. Oyun Tali'nin duvarında canavar zannettiği şeyin bir gölge olduğunu fark etmesini sağlamıştır.

K7: Kitabın sonunda ana karakter artık odasına şarkı söyleyerek gitmeye, gece lambası olmadan uyumaya karar vermiştir. O akşam odasına bir peri kızı belirmiş, çocuğu bu davranışından dolayı tebrik etmiştir. Ona karanlık ve aydınlığın aynı şey olduğunu anlatmış, korkarsa yine şarkı söylemesini öğütlemiştir.

K8: Kitabın sonunda karanlık korkusuna yönelik kitabın ana karakteri Laszlo karanlık ile yüzleşerek karanlığın nerede olduğunu, karanlıktan neden korkmaması gerektiğini anlayarak karanlığın tıpkı aydınlık gibi bir şey olduğunu anlamıştır.

K9: Kitaptaki ana karakter İnci'nin babası İnci'ye ejderhaya benzettiği görüntünün aslında bir gölge, dışardan gelen seslerin ise çalılıkların arasındaki kedilerin sesleri olduğunu söyledikten sonra İnci artık karanlıktaki gördüğü ve duyduğu şeylerin bir nedeni olduğunu anlamıştır.

K10: Kitabın ana karakteri Cingöz kitaptaki Bilgili Amca'nın verdiği eşyaları karanlıktan korktuğu her durumda sihirli sözcüklerle birlikte kullanarak karanlık korkusunu yenmiştir. Bir süre sonra karanlık ortamlara bu eşyalar yanında olmadan girmeye başlamış ve karanlıktan korkmadığını fark etmiştir.

İncelenen on kitapta “Kitabın sonunda karanlık korkusuna yönelik nasıl bir tutum gelişmektedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Kitapların beş tanesinde karanlık korkusunu aşmak için geliştirilen kelime, terim ve durumlar kitabın ana karakteri üzerinde olumlu yönde bir etki oluşturmuş, kahramanlar kokularına neden olan şeylerin sıradan durum ve varlıklar olduğunu anlamıştır.

Kitapların üçünde ise ana karakterler karanlık korkusunu aşmak için geliştirilen kelime, terim ve durumlardan sonra karanlığın da aslında aydınlık gibi bir şey olduğunu anlamıştır. Son olarak kitapların iki tanesinde ise ana karakter karanlık korkusunu aşmak için geliştirilen kelime, terim ve durumlardan sonra belirli bir nesne ile bu korkuyu aştığını düşünür hale gelmiştir.

Beşinci Soruya İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Kitapta korkuya karşı geliştirilen tutum doğru mudur?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir

K1: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmamıştır. Çünkü karanlık korkusu ile baş edebilmek için bir nesne ile bağ kurulmuştur. Bu durum bir çözüm yolu gibi görünse de kişide köklü bir değişim oluşturmayabilir.

K2: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmuştur. Çünkü; Teo korkularına yönelik annesi ile birlikte çözüm yolu aramak için çabalamış ve korkularının hepsinin aslında mantıklı bir açıklamasının olduğunu anlamıştır.

K3: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmuştur. Çünkü; kitabın ana karakteri Ben, ilk olarak korkusu üzerine babasından yardım istemiş fakat bu korkusunun nedenleri araştırmak için kendi çözüm yolları aramıştır. Korkusunu oluşturan nedenleri teker teker bulmuş ve bunun sonucunda çıkarıma ulaşmıştır.

K4: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum eğer ana karakterin alışma aşaması için devam ettirilip sonrasında azaltılarak bitirilecekse uygun bulunmuştur fakat bu çözüm yolu sürekli bir hal alıp devam ederse kitaptaki ana karakterin karanlık korkusuna karşı yaşadığı duygu için kalıcı bir çözüm oluşturmayacaktır.

K5: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu Moli'nin karanlıkta korktuğu durumların aslında düşündüğü gibi şeyler olmadığını anlamasına yardımcı olduğu için uygun bulunmuştur.

K6: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmamıştır. Çünkü; kitabın ana karakteri Tali'nin korkusuna yönelik açıklayıcı ve gerçekçi şekilde açıklamalarda bulunulmamıştır.

K7: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum çocuğun karanlık korkusuna yönelik bir çözüm yolu/ tepki/ tutum gelişmesi açısından uygun bulunmuştur. Çünkü ana karakter korkusuna yönelik aklındaki endişelere cevap bulmuştur.

K8: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmuştur. Çünkü; diğer incelenen birkaç kitapta da olduğu üzere Laszlo karanlık ile kendisi yüzleşerek aradığı cevapları bulmuş ve bu Laszlo'da kalıcı çözüm oluşturmuştur.

K9: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmuştur. Çocuk ve babası sorunun çaresini birlikte aramışlardır. Baba durumu geçiştirmekten ziyade kalıcı bir çözüm yolu sunmuştur.

K10: Kitapta korkuya karşı geliştirilen çözüm yolu/ tepki/ tutum uygun bulunmamıştır. Kitaptaki ana karakter Cingöz'ün karanlık korkusunu yenmesi için birtakım eşya ya da sözlere doğaüstü güçler

atfedilmesi anlık çözüm yolu oluştursa da çocuğun gelişimi açısından uygun değildir.

İncelenen on kitaptaki “Kitapta korkuya karşı geliştirilen tutum doğru mudur?” sorusuna cevap arandığında kitapların sekiz tanesinde korkuya karşı geliştirilen tutum doğrudur. Çünkü kitaplardaki ana karakterler yaşadıkları korkularına ilişkin bir çözüm yolu bulmuş ve bulunan bu çözüm yollarını benimseyerek yaşadıkları karanlık korkusuna yönelik kalıcı bir tutum geliştirmişlerdir. Fakat kitapların iki tanesinde korkuya karşı geliştirilen tutum yanlış olarak değerlendirilmiştir. Çünkü kitaptaki ana karakterler korkularını bir materyal ve nesne aracılığı ile aştıklarını düşünmektedirler, bu nesne ve materyaller yanlarında olmadığı durumlarda karanlık korkusu yine öne çıkan bir durum olacaktır. Ancak materyaller azaltılarak sonunda tamamen ortadan kaldırılacaksa korkunun yenilmesine yönelik materyal kullanımı olumlu olarak değerlendirilebilir. Bu durumda olumlu davranışın arttırılmasına yönelik pekiştireç uygulamaları kullanılabilir.

Pekiştireç bir davranışın ilerde tekrarlanma olasılığını artıran uyarıcıdır (Sönmez, 2011). Aralıklı pekiştireç tarifesi olan oran aralıklı pekiştireç birey için kullanılarak davranış kalıcı bir hale getirilebilir. Oran aralıklı pekiştireç ikiye ayrılır. Bunlar; sabit oranlı pekiştirme ve değişken oranlı pekiştirme. Sabit oranlı pekiştirme, bireyin belli bir davranışı sergilemesinden sonra yapılan pekiştirme (Babayiğit, Erkuş, 2017).

Pekiştirmenin yapılması için bireyin davranışı belli sayıda göstermesi önemlidir. Örneğin kitap karakterlerinin karanlık korkusunu aşmaya yönelik bir tablo hazırlanır. Işık kapatarak uyduğu her gün için karaktere bir yıldız verilir. Işıksız uyuma gün sayısı arttıkça ödül de arttırılır. Değişken oranlı pekiştirme ise, bireyin sabit bir sayıda değil de değişken sayıda davranışını gözledikten sonra yapılan pekiştirme. Pekiştirme yapılan birey pekiştirecin ne zaman geleceğini bilemediğinden dolayı süreç boyunca sürekli olarak etkin bir şekilde olacaktır (Babayiğit, Erkuş, 2017).

İncelenen on kitap arasından iki kitaptaki yanlış bulunan tutum ilerleyen zamanlarda ana karakter için yukarıdaki pekiştirme tarifeleri kullanılarak kalıcı bir tutum haline dönüşecekse korkuya karşı geliştirilen tutum uygun ve doğru bir tutum olacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Okul öncesi çocuk kitaplarında karanlık korkusunun ele alınış biçimlerinin incelendiği çalışmada veri toplama formundaki sorulara yönelik belirlenen kitaplar üzerinden cevaplar aranmış ve veriler toplanmış ve sonuca ulaşılmıştır.

Mutlu, Derin Kılıç, Bölükbaşı Macit (2021) tarafından ilkokul çocuklarının ne gibi korkular yaşadıklarının öğrenilmesi amacıyla yapılan çalışmada toplanan veriler çocukların görüşleri ve annelerin görüşleri olmak üzere ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında çocukların nelerden korktuklarına ilişkin sorulara yanıt olarak verilen cevaplarda karanlık, tıbbi işlemler ve yükseklik korkularının daha yüksek sayıda olduğu görülmektedir. Aynı soruya annelerin yanıtı ise yakın bir kişinin ölmesi, anneden ayrı kalmak ve karanlık yanıtının yüksek sayıda olduğu görülmektedir. Yapmış olduğumuz araştırma kapsamında da okul öncesi dönemdeki korkular içerisinde özellikle karanlık korkusu ele alınarak çalışma yapılmıştır. Sadece karanlık korkusu kapsamında çalışılmasının nedeni bu korkunun okul öncesi çocuklarında en sık gözlemlenen korku türü olmasıdır. Mutlu, Derin Kılıç, Bölükbaşı Macit (2021) tarafından yapılan çalışmada da karanlık korkusunun çocuklar açısından etkin bir korku türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada görüldü ki; kitapların çoğunda ebeveyn tutumları karakterin karanlık korkusunu aşmasında kilit role sahiptir. Bu haliyle Kahraman, Derdiyok (2022) tarafından yapılan Çocukların Korkularına Yönelik Ebeveyn Destekli Davranışsal Müdahaleler: "Gece Korkusuna Yönelik Bir Olgu Çalışması" adlı çalışmada on yaşında bir çocuk üzerinden davranışsal müdahale programı yürütülmüş çocuğun kitap okumayı sevmesinden dolayı kitap çalışması ile müdahale sürecinin verimli olacağı düşünülmüştür. Materyal olarak “Artık Korkmuyorum” kitabı belirlenmiştir. Gece korkuları yaşayan bu nedenle de tek başına uyumayı reddeden Olgu'nun müdahale yaklaşımları ile korku ve kaygılarına yönelik işlevsel olmayan düşüncelerinde süreç sonunda belirgin azalmalar görülmüştür. Ayrıca Olgu'nun ebeveynleriyle birlikte uyumada ısrar etme davranışı tamamen sonlanmış, Olgu tek başına uykuya geçebilmiştir. Müdahalede özellikle ebeveyn katılımı ve takibi, sürecin olumlu ilerlemesinde büyük katkı sağlamıştır. Müdahale sürecinde uygulanacak stratejilere yönelik ebeveynle görüşülmüş ve ebeveyn aktif katılımı sağlanmıştır. Uygulanan stratejilerin, davranışın kazandırılmasında etkili olduğu

görülmüştür. Yaptığımız araştırma sonucu ile Kahraman, Derdiyok (2022) tarafından yapılan çalışma ile uyumlu bulgulara ulaşılmıştır.

Ayrıca ele alınan çoğu kitapta karanlık korkusuna karşı geliştirilen tutum doğru bulunmuştur. Görüldü ki kitabın ana karakterinin korkusuna yönelik ebeveynler tarafından oyunlar, etkinlikler geliştirilmiş ve çocuk ile olumlu ve anlaşılır iletişim kurulmuştur. Çocuk ve ebeveyn arasındaki bu olumlu iletişim çocukluk dönemi korkuları üzerinde de yararlı sonuçlar doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beş soruya yönelik ulaşılan bulgularda, kitaplardaki ana karakterlerin çoğunlukla odaya yansıyan görüntüler ve seslerden kaynaklanan bir korku durumunun olduğu saptanmıştır. Karakterler ses ve görüntüleri korkutucu varlıklarla ilişkilendirmişlerdir.

Bu sorunlara çözüm yolları olarak ise ebeveyn desteği ve onların korkularına neden olan varlıklara ilişkin akılcı açıklamaları sunulmuştur. Kimi kitaplarda ise ebeveynler geçici çözümler sunmuştur.

Buna yönelik incelenen kitapların çoğunluğunda korkuya karşı geliştirilen tutum uygun bulunurken geriye kalan iki kitap için geliştirilen tutum uygun bulunmamıştır.

Öneriler

Araştırma önerileri;

- Araştırma farklı türdeki korkuları ele alan okul öncesi çocuk kitapları üzerinde yapılabilir.
- Çocukların korkularına yönelik çalışılmak için yazılan kitaplar çocuk açısından olumlu örnek unsuru oluşturacak şekilde planlanıp kitapevlerine sunulabilir.

Kaynakça

- Akal, A. (2011), *Karanlıktan Korkan Çocuk*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akbaş, B. (2019), *Karanlıktan Korkan Köstebek*. İzmir: Yegâne Kitap.
- Ay Solmaz, B. (2017), *Korkusu olan ve olmayan 3-6 yaş arası çocukların, anne baba tutumlarının ve anne baba kaygısının çocukların korkularına olan etkisinin incelenmesi (yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babayiğit, Ö. -Erkuş, B. (2017), *Sınıf Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Pekiştireç ve Cezaların Etkililiği*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 25 (2), s. 567-580.
- Bauvers, C.-Solinet, S. (2016), *Karanlık Tan Korkulmaz Ki....*, Ankara: Almidilli Yayınları.
- Gençöz, T. (1998), *Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Baş etme Yolları*. Kriz Dergisi, 6 (2), s. 9-16.
- Kahraman, Ö. G.-Derdiyok, Z. S. (2022), *Çocukların Korkularına Yönelik Ebeveyn Destekli Davranışsal Müdahaleler:" Gece Korkusuna Yönelik Bir Olgu Çalışması"*. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11 (2), s. 884-895.
- Işıkoğlu, B. G. (2013), *Tali Karanlıktan Korkmuyor*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları.
- İstanbul Rehberlik Derneği, <https://www.istanbulrehberlikderneği.com/danismalik/korku/>, erişim tarihi: 20.09.2021.
- Kıral, B. (2020), *Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Döküman Analizi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (15), s. 170- 189.
- Köle, R. Ü.,-Artukmaç, Y. (2014), *Teo'nun Gece Korkusu Kitabı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Lamblin, C. (2017), *Cingöz Karanlıktan Korkuyor*. İzmir: Uçanbalık Yayıncılık.
- Muris, P., -Merckelbach, H., -Ollendick, T. H., -King, N. J. ve Bogie, N. (2001), *Children's nighttime fears: Parent– child ratings of frequency, content, origins, coping behaviors and severity*. Behaviour research and therapy, 39 (1), s. 13-28.
- Mutlu, H. , - Derin Kılıç, A. -Bölükbaşı Macit, Z. (2021), *İlkokul Çocuklarının Korkuları: Bir Durum Çalışması* . Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (2) , s. 1-12.
- Oğuz, V. (2019), *Okul öncesi dönemdeki çocukların korkuları ve nedenleri*. Journal of Human Sciences, 16 (1) s. 192-204.
- Psikonot: <https://www.pskonot.com/kucuk-albert-deneyi/>, erişim tarihi: 25.09.2021.

- Petingy, A. d. (2010), Cemile Karanlıktan Korkmuyor. İstanbul: Kaknüs Yayınları. Sardou, F., - Sardou, R. (2017), Süper Kahraman Ben: Karanlıktan Korkmaz. Ankara: 1001 Çiçek Kitaplar.
- Sönmez, P. D. (2011), Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık. Snicket, L. (2018), Karanlık. İstanbul: Hep Kitap Yayınevi.
- Şahin, M. (2019). Korku, Kaygı Ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları . Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırma Dergisi, 6 (10), 117-135.
- Wagenhoff, A. (2017), İnci Karanlıktan Korkmuyor. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wach, E. (2013), Learning about qualitative document analysis.

STRUCTURED ABSTRACT

The Fear of Darkness in the Preschool Children's Books Review of The Ways in Which They are Handled

Introduction

An individual experiences fear from time to time throughout his life. As in adults, children's appearances of fear are normal, but children may have sources of fear, their reactions, and thoughts about adults' thoughts. Humans experience various fears that frustrate thousands and this is a part of our lives. In life from birth to death his human experiences fear. Fear and anxiety have been among the most important challenges of people throughout the ages. In Maslow's (1970) needs devices, the need for security, such as protection, is one of the most basic needs. People want to feel safe. Therefore, they are afraid of those who are foreign to them and emerge (Şahin, 2019).

Fear is a reaction not to the situation we are in, but to the thoughts we have developed for that situation. Therefore, in order to overcome fear, we need to realize that we are in control and question the accuracy of our fear-inducing way of thinking. As a result of this questioning, if we can face the environment we fear and overcome our fear, this will both give us new skills and increase our selfconfidence and contribute to our development of a combative personality (Gençöz, 1998). According to the Istanbul Guidance Association (2021), every individual experiences the feeling of fear from time to time throughout his life. What is important here is the degree of fear experienced. It is normal to experience fear in children as it is in adults, but the sources of fear and reactions of children may differ from those of adults.

While the foundations of physical, mental, social and emotional development are laid during childhood, the child tries to recognize and understand his environment, to develop a perspective on events and to interpret events. In this process, fear is also shaped. What we need to know with childhood fears is that it is a part of the child's development. Another point we should pay attention to about childhood fears; First of all, it is the formation of fears according to the developmental period of our child and their disappearance over time. We can list developmental fears according to their developmental stages as follows (Istanbul Guidance Association, 2021).

6- 18 Months: Babies can now separate their mothers' faces from strangers by the 8th month. Therefore, they may react when they come into physical contact with a stranger or see a stranger, which we call xenophobia. Up to 18 months, these fears are expected to be overcome. In addition, by 14 months, children perceive the outside world better and try to get to know them by observing. Therefore, they may also develop fears of unfamiliar situations or objects (for example, loud noises, lightning strikes, fears of animals).

Age 2: With the ability to dream from the age of 2, children can confuse dreams with the real world. The child may think that a nightmare he sees at night is real. A witch in the story he heard might come to catch him, or the monster under his bed could eat him at night at any time, drag him under the bed. The child may think that the imaginary fears are real and be afraid. Fears of the dark can start at this age and continue until the age of 6. 3-4 Years: Fear of separation can be seen with the child starting the kindergarten. Here, it is not normal for the child to be separated from his mother very easily, without caring. In fact, the important point here is that the child who is securely attached to his caregiver (the child who is sad that his mother is gone but calms down in a short time) is ready to start kindergarten by the age of 3 years. Because the child must have overcome the fear of separation towards the age of 2. If the fear of leaving has lasted longer than the adaptation period to school, it is useful to get support

from a specialist. Developmental fears seen in the 3-4 year old group are fears of darkness, monsters, ghosts/imaginary creatures, and animal fears.

5-6 Years: With the sense of self that continues to develop, children may begin to fear the harm that will come to their own body. Fear of bad people and physical injury can be seen (Istanbul Guidance Association, 2021). Various experiments and studies have been conducted on fear from the past to the present. We can give an example of the experiment that Watson and his assistant Rosalie Rayner called the "Little Albert Experiment" in 1920 in this area.

In the experiment, they measured the reactions of a 9-month-old baby, Albert, to certain objects and, through conditioning, made him fear certain objects. In the first stage, Albert was shown a white mouse, a rabbit, a monkey, burning pieces of paper and various masks. Baby Albert responded to these displayed objects without any excitement, without fear. But when Albert was hit with a hammer on the steel bar in the back of his head, he was frightened and suddenly began to cry. When baby Albert was only 11 months old, a white mouse was shown in the same way, and seconds later he was hit with a hammer on a steel bar. Hearing the voice, Albert started to cry every time. The experiment continued for several days. Later, when the mouse was shown without the sound of a hammer, Albert suddenly began to cry and was trying to crawl away. In this experiment, noise and mouse were given to the subject together with classical conditioning, and a sense of fear towards the mouse was created. As a result of this experiment, Watson showed that fear is formed as a result of learning and can be eliminated in the same way (Psikonaut, 2021).

In the study conducted by Ay Solmaz (2017), the effects of parental attitudes and parental anxiety on the fears of children aged 3-6 with and without fear were examined. When the distribution of children's fears is examined; parents of children in this age group; fear of the dark, fear of loneliness, fear of social life, imaginary characters, fear of doing something alone, fear of animals and other fears. As a result of the research; It was found that democratic and authoritarian attitudes, socioeconomic level and education level, and parental childhood fears predicted children's fears. It was concluded that there was no relationship between the state and trait anxiety of the parents and the fears of the children. In the study conducted by Muris et al. (2001) with children aged 4-12, the most common fears were; intruders and then fear of imaginary creatures, frightening dreams and environmental threats (dark, thunder, storm, etc.), animals and frightening thoughts.

As a result of the study "Fears and causes of preschool children" by Oğuz (2019); the fears of children attending kindergarten were grouped under four themes (Animals, People, Extraordinary Beings, and Other). It has been determined that fears of animals theme are more intense fear elements in children's lives. Fears about animals stem from animal-specific behaviors. Children's fear of animals may stem from parental behaviors and suggestions. Or, the bad and negative experiences of children with animals in certain environments may cause children to develop fear of animals. It has been determined that the sub-themes related to fears in the other main theme are based on real life and that the child may encounter while continuing his daily life in the environment (elevator breakdown, electric shock, sea, jokes, falling while leaving the mountains, etc.). All of these experiences are negative and are shown as a cause of fear by children. From this point of view, it can be said that most of the reasons that children show as the cause of fear develop in the face of sudden stimulus. In line with these results, the following suggestions can be made: "The control of the media in terms of children should be carefully considered by media auditors. Media inspectors should completely remove programs that directly affect the child, such as cartoons, games, movies, animations, which contain violence-horror elements.

Families should keep children away from horror cartoons and games by following the child's relationship with the media. In schools, teachers can work on effective communication between children so that children do not develop fear of peers by experiencing peer pressure. While the father figure is shown as an element of fear at home; The father's fight with the mother is shown as the reason for this. Teachers can carry out family education activities that positively support parent communication in schools. Mothers, fathers and teachers should avoid using intimidation as a discipline and educational tool (Oğuz, 2019).

Considering the researches, the child should not be treated with fear in many areas of his life, and the parents, teachers and individuals in the social environment of the child should pay attention to this. Fear and intimidation should not be used as a tool for the child to exhibit the desired behavior.

Method

In the study, qualitative research method was preferred because the ways of dealing with fear of the dark in preschool children's books were examined. The data obtained within the scope of the research was examined by using the document analysis method.

As a result of the researches and studies, the subject of the research was determined and the ethics committee permission was obtained through the research draft prepared, and ten preschool teachers were contacted and the ten books they used the most with the children in their classes were determined. These;

- Karanlıktan korkulmaz ki
- Teo'nun gece korkusu kitabı
- Karanlıktan korkmaz
- Cemile karanlıktan korkmuyor
- Karanlıktan korkan köstebek
- Tali karanlıktan korkmuyor
- Karanlıktan korkan çocuk
- Karanlık
- İnci karanlıktan korkmuyor
- Cingöz karanlıktan korkuyor

In the research, only ten books written on fear of the dark used for preschool children were discussed. While determining the books, the books were determined by asking the preschool teachers working in 10 pre-school education institutions affiliated to the Ministry of National Education in Ankara and the books for the fear of the dark that these teachers mostly use in their classrooms. While determining the books, the books about the fear of the dark, which are mostly used by the preschool teachers for the interests and needs of the children, were included in the research.

Five questions were prepared in the examination of the books. These questions are;

- What are the materials and situations that make up the fear of the dark element in the book?
- In which situations and environments does the fear of the dark appear in the book?
- What words, terms and situations are included in the book to overcome the fear of the dark?
- What kind of attitude towards fear of the dark develops as a result of the book?
- Is the attitude developed in the book against fear correct?

An expert opinion form was prepared for five questions prepared during the process. Opinions were received from seven experts working in the child development department of different universities regarding the prepared form. The experts' fields of expertise are on play, early literacy, early intervention programs, the development of children with special needs, and language development. The research will be advanced by seeking answers for each book out of ten books to the five questions determined within the scope of the opinions.

The data of the research were collected by the researcher by examining the ways in which the fear of the dark was handled in the 10 books that make up the study group. A data collection form created

by the researcher was used as a data collection tool in the study. For the five questions prepared in the data collection form, answers were sought by asking five open-ended questions to each of the ten books in turn. With the data collection form (EK) consisting of five open-ended questions, ten preschool books were evaluated in general in terms of their approach to fear of the dark. In this context, the data were taken into account by examining all the texts of 10 preschool children's books. First, each preschool children's book was evaluated separately, then the data obtained from the children's books were evaluated within themselves.

The data to be obtained within the scope of the research were examined by using the document analysis method. Within the prepared questions, ten preschool teachers were contacted and the ten books they used the most with the children in their classes were examined with the document analysis method. With five questions prepared in the data collection form of the selected ten books, answers were obtained from ten books on the first question prepared first, and then the process was proceeded in the same way for questions two, three, four and five.

Results and Discussion

In the study, in which the ways of dealing with fear of the dark in preschool children's books were examined, answers were sought through the books determined for the questions in the data collection form, and the data were collected and the result was reached.

The data collected in the study conducted by Mutlu, Derin Kılıç, Bölükbaşı Macit (2021) to learn what kind of fears primary school children experience were analyzed separately as children's views and mothers' views. Within the scope of the research, it is seen that the number of fears of the dark, medical procedures and heights is higher in the answers given in response to the question asked about what children are afraid of. Mothers' answer to the same question is the death of a close person, being separated from the mother, and the dark answer is seen to be high. Within the scope of the research we have done, the study has been carried out by dealing with the fear of the dark, among the fears in the preschool period. The reason for working only within the scope of fear of the dark has been studied within the scope of the field survey and taking into account the fears of pre-school children witnessed in the surrounding area. In the study conducted by Mutlu, Derin Kılıç, Bölükbaşı Macit (2021), it was found that fear of the dark is an effective type of fear for children.

As a result of the examination of the books, it was seen that; In the majority of the books, it has been seen that the parents' attitude, behavior and positive communication with the main character play an important role for the main character to overcome his fear of the dark.

In this state, in the study titled "Parentally Supported Behavioral Interventions for Children's Fears:" A Case Study for Night Fear" by Kahraman, Derdiyok (2022), it was thought that the intervention process would be fruitful with a book study, especially since the case loved reading books in the behavioral intervention program. The book "I'm Not Afraid Anymore" was determined as attractive material.

As a result of the research; In the study, significant decreases were observed in the intervention approaches and dysfunctional thoughts about fear and anxiety of the case who had night fears and was accompanied by anxiety and therefore refused to sleep alone. In addition, the patient's insistence on sleeping with his parents completely ceased, and the patient was able to sleep alone. Particularly parental participation and follow-up in the intervention contributed greatly to the positive progress of the process. The parents were interviewed about the strategies to be applied in the intervention process and the active participation of the parents was ensured. It has been seen that the applied strategies are effective in gaining the behavior. As a result of our research, findings consistent with the study conducted by Kahraman, Derdiyok (2022) were reached.

In addition, the attitude developed against the fear of the dark was found to be correct in most of the books discussed. It was seen that games and activities were developed by the parents for the fear of the main character of the book, and positive and understandable communication was established with the child. It has been found that this positive communication between the child and the parent has beneficial results on childhood fears.

In the findings for the five questions, it was determined that the main characters in the books discussed in the research mostly experienced a state of fear due to the fact that they could not see the images, sounds and object materials around them in the dark. It has been observed that the state of fear arises because the images and sounds coming from the outside are mostly like monsters and camels and the sounds resemble the voices of these beings.

When the solutions for these situations for the main character in the book are examined, in more than half of the books, the main character's parents or elders have made descriptive definitions of the fear situations experienced by the main character, and they have been put into practice in the form of a game or painting, and the fear of the main character of the book has been understood and a solution has been tried to be found. In the other books, which are few in number, there are no explanatory definitions about the fear he experiences for the main character, but temporary solutions are emphasized.

While the attitude developed against fear was found appropriate in the majority of the books examined for this purpose, the attitude developed for the remaining two books was not found appropriate.

